

## Percepció social de l'espai, la seguretat i la qualitat de vida a la ciutat d'Alessandria<sup>1</sup>

ANTIDA GAZZOLA

Directora del Centre de Recerca Aplicada i de Formació sobre les Dinàmiques Territorials i Socials (CRAFTS)

LAURA LONGONI

Sociòloga del Departament POLIS de la Universitat de Gènova (Itàlia)

39

### 1. PERCEPCIÓ SOCIAL, SEGURETAT I INSEGURETAT

El tema de la seguretat urbana es pot analitzar des de punts de vista diferents i utilitzant disciplines diferents: urbanistes, arquitectes, tecnòlegs, transportistes, geomorfòlegs, sociòlegs, psicòlegs i experts en el control i la prevenció de la desviació estan especialment motivats a interessar-se pels problemes inherents a aquest tema. Molt poques vegades, per no dir mai, han d'afrontar junts situacions complexes que requereixen un enfocament menys reduccionista, és a dir: enfocaments en què els especialistes se ceneixin menys a l'àmbit restringit dels seus propis coneixements disciplinaris.

Un dels elements més desconeguts, per bé que és important per a la vida quotidiana dels ciutadans, és la percepció social dels fenòmens.

Amb l'expressió *percepció social* fem referència a la influència del context social en la percepció; és a dir, la influència en el conjunt de funcions psicològiques que fan que cada persona obtingui informació sobre l'estat i els canvis de l'entorn gràcies a l'actuació d'òrgans especialitzats, com ara els cinc sentits, i a la participació de components del comportament, com ara les motivacions i les emocions. Per altra banda, la percepció només és una de les funcions cognitives i rep la influència, no només de l'experiència, sinó de les altres dues funcions: les representacions mentals i la intel·ligència (Galimberti, 1992). Amb les primeres es tenen presents situacions o objectes percebuts en el passat i que no estan presents en

---

1. Aquest treball és fruit d'un esforç comú; no obstant això, cal dir que els apartats 1 i 6 són obra d'Antida Gazzola, mentre que la resta han estat escrits per Laura Longoni.

Antida Gazzola és professora de sociologia urbana a la Facultat d'Arquitectura de la Universitat de Gènova. Laura Longoni col·labora amb el CRAFTS, i també en les activitats didàctiques dels cursos de sociologia urbana de la Facultat d'Arquitectura i d'Enginyeria.

aquest moment, mentre que la segona comprèn un conjunt d'activitats com ara la semiòtica, la classificació, la seriació, la quantificació i l'abstracció.

El context social actua en dos àmbits: el que *percebem*, que està influenciat per la informació que rebem, i la *percepció interpersonal*, vinculada a la cultura a la qual pertanyem, als estereotips i als prejudicis (Gazzola, 2000).

Tal com destaquen Berger i Luckman (1966), el coneixement de la vida quotidiana s'estructura en termes de *pertinença* i de *competència*. La pertinença està vinculada, d'una banda, amb els interessos immediats i d'ordre pràctic, i d'altra banda, amb la situació dels individus en la societat. Les persones tenen tendència a obtenir i crear informacions útils per a la seva vida quotidiana i, també, a negligir-ne d'altres. A més, són propenses a donar per bones les informacions que deriven de fonts considerades competents, i que tant poden ser un *expert* (Giddens, 1990) com la tradició, els mitjans de comunicació o els veïns.

Aprenem a percebre basant-nos en l'experiència dels objectes que formen part del nostre món, igual que els esquiadors perceben la diferència entre els diversos tipus de neu que, per als profans, són idèntiques, o igual com qui veu paraules mal escrites i les llegeix correctament basant-se en una suposició deduïda d'un cas anterior.

Així, doncs, la percepció social es basa en la suma de dos processos que deriven d'allò que percebem (influenciat per les informacions que rebem) i de la percepció interpersonal (influenciada per la cultura de què formem part, els estereotips i els prejudicis i que podem modificar parcialment mitjançant activitats coherents de comunicació, com ara la publicitat o les campanyes informatives).

Així mateix, la percepció de la ciutat com a lloc de vida social i escenari de les accions individuals es forma sobretot en funció d'imatges i idees preconcebudes; dit d'una altra manera, està més vinculada als aspectes *culturals* i *comunicatius* que a les situacions reals. Els elements que interactuen canvien de valor i de posició segons les interaccions i les interferències que es produeixen. Per exemple, en el joc dels escacs (Fauque, 1975), amb cada nova situació del conjunt dels escacs sobre el tauler, el valor de cada peó depèn del valor de la resta i del lloc on siguin, fins al punt que podríem parlar, no de valors nominals, intrínsecs i positius, sinó de valors diferencials, extrínsecs i negatius. Els peons constitueixen un sistema, en el sentit que els valors que cadascun assumeix successivament en una partida depenen dels valors adquirits pel conjunt de peons en cada moment. Així, el *sentit* que s'atribueix als fets i als esdeveniments pot estar format pels resultats d'una experiència tangible i, fins i tot, en un grau més important, per la interpretació que s'ofereix en virtut del context en el qual s'esdevenen. Posem per cas, un atracament al centre de Milà sorprèn menys i, en el fons, alarma menys, que un atracament en un poblet de la regió de Brianza. El fet és el mateix, però en el primer cas confirma les expectatives i els temors ja consolidats, a més de la imaginació negativa dels riscos metropolitans; en el segon cas, en canvi, subverteix el sentiment de seguretat vinculat a un període de latència de situacions negatives.

No obstant això, la creació d'expectatives també pot funcionar a l'inrevés i fer néixer sentiments d'inseguretat, de manera totalment immotivada, en virtut de la propietat transitiva: si la meua veïna m'explica que ha sentit a dir que hi ha hagut un

atrancament a la ciutat on vivim, puc desenvolupar una percepció de risc molt allunyada de la realitat i que pot inhibir o motivar diversos comportaments i actituds.

La importància del context i de la relació entre els diferents elements que componen un fenomen és evident, també, en el cas dels efectes de la recaiguda de la valoració de les informacions tècniques i estadístiques: dir que un tipus de delictes ha augmentat un 50% pot causar inquietuds comprensibles; si, de totes maneres, l'augment en nombres absoluts significa que s'ha passat d'un cas a dos, el problema es pot redimensionar.

En realitat, és evident que és impossible valorar correctament una dada numèrica si no es coneixen exactament els paràmetres (incloses les variables espai-temps) en virtut dels quals s'ha investigat, elaborat, analitzat i expressat la dada. No obstant això, la fascinació dels nombres sobre l'opinió pública sempre és rellevant en el sentit que les informacions anunciades sovint són assumides pels ciutadans de forma totalment acrítica, amb un mecanisme similar al que apliquem a la publicitat. El resultat d'aquesta assimilació (tant si és veritat com si no) passa a formar part dels mecanismes de la comunicació i de la percepció social, i els seus resultats poden convertir-se en una veritat dramàtica, com ja indicava Alessandro Manzoni a *Promessi Sposi* a propòsit dels empestats, que, durant la pesta de 1630 a Milà i segons les creences populars, havien contagiats la plaga: «Es tornaven a veure, o almenys aquesta vegada eren evidents, muralles, portes d'edificis públics, sortides de les cases, martells greixosos. Les notícies d'aquests descobriments anaven de boca en boca; i, com sol passar quan la gent està preocupada, sentir-ho tenia el mateix efecte que veure-ho».

És evident que el sentiment d'inseguretat en les societats actuals no només està vinculat al temor dels individuals i dels grups de la possibilitat de ser víctima d'agressions, actes violents o danys al propi patrimoni, sinó també a la por d'esdeveniments catastròfics d'origen humà o natural (pluges torrencials, terratrèmols, inundacions, esfondraments) (Giddens, 1990). Els coneixements adequats sobre aquests últims aspectes encara estan menys difosos que els coneixements sobre els aspectes socials. Això fa que la percepció social dels problemes ambientals estigui encara més vinculada a estereotips, rumors i informacions de segona mà o distorsionades.

En tots dos casos podem dir que contribueixen a formar la percepció social dels fenòmens socials o naturals:

- el context cultural, històric, geogràfic, físic, sociodemogràfic, econòmic;
- les experiències pròpies;
- les experiències (vertaderes o falses) dels altres;
- les informacions difoses per organismes oficials (ministeris, entitats locals, cossos policials, etc.) o transmises per llibres, publicacions, obres científiques;
- les informacions difoses pels mitjans de comunicació (televisió, diaris, Internet, pel·lícules);
- els *rumors*, les veus que corren, les converses sentides al carrer, l'autobús o les botigues;

- les «llegendes urbanes» (històries difoses no se sap ben bé per qui, que donen la volta al món adquirint velocitat de forma tautològica).

## 2. UNA RECERCA DE CAMP: EL CAS D'ALESSANDRIA

Durant l'any 2001 hem tingut la possibilitat, a petició de l'Ajuntament d'Alessandria,<sup>2</sup> de dirigir una investigació directa per verificar la relació entre els sentiments d'inseguretat i la qualitat de vida social i ambiental de la ciutat.

En un moment en què la complexitat està augmentant i que es caracteritza per transformacions polítiques, econòmiques, culturals i socials profundes i sobtades, així com per la redefinició de la societat, a la ciutat —lloc privilegiat per a l'assentament humà— s'hi multipliquen potencialitats i problemàtiques lligades no només als grans temes de gestió pública i administrativa, sinó també a les estratègies i conductes quotidianes dels seus components.

Un dels aspectes emergents que cada vegada són més urgents fa referència al tema de la seguretat urbana, dimensió que, cada dia més, incideix en els comportaments, les actituds i les eleccions d'actuació i comprensió dels individus.

Atesa aquesta situació i les característiques de complexitat d'aquest aspecte que encausa diversos factors perquè interactuïn entre ells, s'ha considerat necessari recórrer a dos tipus d'enquesta per dur a terme la investigació sobre la percepció social del fenomen a la ciutat d'Alessandria.

Partint d'hipòtesis relatives als aspectes ja descrits, vinculats a la percepció social de la seguretat dels llocs i de les persones, ja sigui pel que fa a la individuació dels perills (esdeveniments imprevisibles, aliens a la pròpia voluntat) com a la dels riscos (danys derivats d'eleccions), vàrem decidir utilitzar dos instruments qualitatius, més preparats per afrontar la complexitat i la dinàmica d'aquest tema.

No obstant això, abans de començar a descriure les enquestes realitzades i els seus resultats, creiem que és útil detallar breument la ciutat d'Alessandria des del punt de vista històric i sociodemogràfic.

## 3. DADES SOBRE LA HISTÒRIA I L'ESTRUCTURA DEMOGRÀFICA ACTUAL D'ALESSANDRIA

### 3.1 Situació històrica

La ciutat d'Alessandria, capital de província d'una de les regions nord-occidentals italianes, el Piemont, està situada a la plana que hi ha entre el riu Tanaro i el Bormida, a peus dels turons del baix Monferrato.

Fundada l'any 1168 en un punt clau per al control de l'àrea sud-oriental de la vall del Po, fou una important plaça militar estratègica fins al segle XIX. Des de la

---

2. La investigació sobre la percepció social de l'espai, la seguretat i la qualitat de vida de la ciutat d'Alessandria ha estat un encàrrec de la Policia Municipal de l'Ajuntament d'Alessandria al laboratori CRAFTS del Departament POLIS de la Universitat de Gènova.

presència de Federico Barbarossa fins a la de Napoleó, la història de la ciutat ha estat plena d'episodis vinculats a l'art militar.

Gràcies a la seva afortunada posició geogràfica, situada al centre del «triangle industrial» format per Torí, Milà i Gènova, centres industrials italians importantíssims, la ciutat sempre s'ha presentat com a nus ferroviari i de carreteres notable, element important per a l'evolució i la vida de la ciutat.

### 3.2 Aspectes sociodemogràfics i econòmics

Mitjançant la consulta de les dades compilades i publicades per l'Oficina d'Estadística de l'Ajuntament d'Alessandria i l'Institut Nacional d'Estadística (ISTAT), podem destacar algunes consideracions relatives al context ciutadà en qüestió.

Sembla que la situació demogràfica respecta, almenys en part, les tendències consolidades i que han esdevingut típiques de la ciutat actual.

De fet, es pot apreciar d'una banda una tendència negativa de la població (de 93.351 habitants el 1991 s'ha passat, l'any 2000, a 90.289), acompanyada d'un envelliment creixent de la població i de la confirmació d'una natalitat baixa; d'altra banda, aquestes tendències queden mitigades parcialment per un augment constant del fenomen de la immigració (l'any 2000 es van registrar 2.363 immigrants, mentre que el 1991 se'n van registrar 1.648).<sup>3</sup>

D'altra banda, pel que fa a l'aspecte econòmic, sembla que la ciutat d'Alessandria es caracteritza, d'una manera encara limitada, pels canvis habituals de les societats urbanes.

En realitat, s'evidencia una tendència a l'exhauriment del model industrial i a la transacció cap a escenaris d'atomització de les empreses i la terciarització del teixit econòmic. L'índex d'atur és del 5,8% (3,7% en el cas dels homes i 9,1% en el cas de les dones), que està bastant per sota de la mitjana nacional.

En canvi, sembla que no disminueixen especialment l'oferta de places escolars, que a més ha estat millorada per l'obertura d'una seu descentralitzada de la Universitat de Torí, pel nivell de l'educació i per un teixit social caracteritzat per un gran nombre d'associacions de diferents tipus.

Per això, en l'aspecte sociodemogràfic i en l'econòmic, que són els aspectes dels quals es disposa de més dades quantitatives, Alessandria es presenta com un context caracteritzat per situacions futures que influeixen i reben influències de l'experiència quotidiana dels actors socials que la «viuen».

3. Els països més representats són els següents: Marroc (682), Albània (599), Romania (134), Sèrbia i Montenegro (110), Xina (110), Letònia (98), Rússia (95), Rep. Dominicana (78) i Tunísia (72).

## 4. L'ENQUESTA DE CAMP

### 4.1 Metodologia

Com ja hem indicat, per dur a terme la investigació es va prendre la decisió d'utilitzar tècniques cognoscitives de tipus qualitatiu, atesa l'exigència d'aprofundir en algunes temàtiques i d'explorar les percepcions socials i les actituds dels ciutadans.

Per tant, es va decidir que durant la primera fase es farien quinze entrevistes semiestructurades i no dirigides, amb l'objectiu que els entrevistats s'expressessin amb la major llibertat possible.

De fet, amb aquest instrument es pot analitzar exhaustivament una temàtica àmplia i rellevant com el nostre cas en qüestió mitjançant la gestió atenta i participativa de la trobada de l'entrevistador i l'entrevistat.

Cada entrevista representa un món vital, una província de significats en què es reflecteix tota la societat, a la qual pertanyen tant els entrevistadors com els entrevistats.

En el cas de la investigació de què estem parlant, l'ús que s'ha decidit fer d'aquest instrument és destacar especialment els aspectes vinculats a la possibilitat «d'entrar» en la història de l'individu entrevistat, intentant recuperar tota l'experiència subjectiva sense sacrificar l'esfera del seu món vital.

Ateses les peculiaritats de les entrevistes no dirigides, les converses no s'han caracteritzat per les preguntes sinó per la presentació de temes de debat, que s'han basat en tres grups d'arguments:

- les vivències individuals quotidianes comparant la situació actual, els records i les previsions relacionades amb el barri o el lloc de residència;
- la individuació dels riscos i els perills socials i naturals;
- la individuació de les fonts d'informació i la reacció (en termes d'actituds i de peticions) davant de la realitat percebuda.

L'elecció dels entrevistats s'ha fet de comú acord entre l'equip de recerca i l'entitat que encarregava el treball seguint dos paràmetres: la pertinència a una sèrie de categories individuals amb una tècnica similar a la del «retrat» (descripció sintètica d'una posició tipus concreta en la societat analitzada) i la possibilitat que cada entrevistat adopti el paper de «testimoni significatiu» i que sigui capaç d'expressar —ja sigui per estatus, activitats o recognoscibilitat—, a més de la seva opinió, les d'altres persones amb les quals tingui contacte.

Les categories previstes comprenien les persones següents: un representant polític del govern de la ciutat; un de l'oposició; un representant de l'Associació de Comerciants; un de les associacions de voluntaris; un representant de l'associació cultural més significativa de la ciutat; un metge; un farmacèutic; un funcionari dels serveis socials; un representant sindical; un professor d'ensenyament secundari o superior (o un director d'educació secundària o un director d'educació primària); un professor d'educació primària; un treballador dependent; un treballador autò-

nom; un restaurador o director d'un bar (fins i tot el propietari, sempre que treballi al local); una persona gran; un minusvàlid; un jove (estudiant de secundària o universitari de primer curs); un immigrant; un sacerdot; un membre dels serveis policials (policia estatal, carrabiners, policia municipal).

La disponibilitat i l'interès mostrats per les persones amb qui ens hem posat en contacte han estat totalment satisfactoris i ningú no s'ha negat a sotmetre's a l'entrevista. A més, ens han comunicat el seu desig de saber els resultats de la recerca.

El contingut narratiu de les entrevistes ha estat estudiat amb un procediment d'anàlisi del contingut que ha posat en evidència les expressions relacionades amb els aspectes de les transformacions urbanes i de la percepció de la seguretat de la ciutat d'Alessandria.

Les explicacions que han donat els entrevistats s'han inclòs en una matriu (feta amb Microsoft Excel) que en l'eix de les abscisses indica cada entrevista, numerada de l'u al quinze, i a l'eix de les ordenades marca els temes que s'han tractat durant les converses i les explicacions de les persones consultades. Després del grup de quinze columnes d'entrevistes hi ha una altra columna de totals que indica el nombre d'afirmacions similars per a cada explicació dels diversos entrevistats.

## 4.2 Els resultats

### 4.2.1 La ciutat d'Alessandria: les vivències individuals quotidianes<sup>4</sup>

«La vida d'Alessandria s'assembla més a la d'un poble gran que no pas a la d'una gran ciutat. És una vida amb ritmes i temps iguals per a moltes persones [...]» (representant sindical)

La ciutat d'Alessandria es presenta com un lloc en què, almenys en part, encara hi resisteixen estils de vida, temps i relacions de tipus tradicional; aquestes característiques, que tenen el seu origen en l'època preindustrial, fan que les relacions i els sentiments de comunitat encara regulin i influeixin, en part, en la vida dels ciutadans.

«[...] jo sempre faig el mateix: m'estic a casa, surto a comprar i a cobrar la pensió.» (persona gran)

«La vida a Alessandria és, en certa manera, la d'un gran poble en què tothom es coneix i en què les relacions humanes, la vida i la convivència no són difícils, sinó que són facilitades per aquesta coneixença.» (sacerdot)

Les relacions entre les persones només estan caracteritzades parcialment per l'actitud individualista present a les metròpolis, però l'anonimat no és habitual i, sovint, en la vida quotidiana es té en compte i s'utilitza aquesta coneixença.

4. Les frases citades entre cometes i en lletra més petita s'han extret directament de les entrevistes.

Tothom coincideix a definir Alessandria com una ciutat «a mida de l'home», un lloc on es viu bé, on no hi ha ritmes frenètics i on, per això, els problemes dels grans centres urbans exerceixen menys pressió i tenen menys presència.

«La vida és més que tranquil·la, sense sotracs. Aquí ens coneixem gairebé tots; al matí ens diem bon dia, cosa que no passa a les grans ciutats. I això és positiu.» (farmacèutic)

«Com que Alessandria és una ciutat a mida de l'home, no hi ha els problemes de les grans ciutats, especialment al centre, i, a més, tots ens coneixem més o menys.» (membre de la policia)

«Com que és una ciutat de província, té totes les coses bones d'aquest tipus de ciutat: no gaire trànsit, la gent és menys neuròtica, la vida és menys neuròtica, tot és més tranquil. Jo, que hi treballo i m'hi passejo, he de dir que m'hi trobo molt bé; els meus col·legues que són en altres ciutats m'expliquen coses terribles. Aquí es viu molt bé.» (agent de comerç)

De totes maneres, la tranquil·litat i la dimensió de comunitat, que són elements valorats positivament i que caracteritzen la ciutat d'Alessandria, també es veuen, en part, com a elements negatius d'alentiment i inèrcia.

«No li veig cap defecte; pot ser que, pel fet de ser una ciutat de província, tan petita, sigui el revers de la moneda... és massa tranquil·la.» (agent de comerç)

«[...] és una ciutat tranquil·la, en què es pot viure bé, però també és apagada i freda.» (professor)

Sobretot hi ha queixes de les poques oportunitats que ofereix, tant pel que fa a la feina com al lleure.

«Ofereix poc, per no dir res. De totes maneres, la veritat és que sóc força mandrosa.» (mestressa de casa)

«Hi visc força bé, ens coneixem tots però no hi ha res per fer. La manca d'oportunitats és l'aspecte negatiu més important de la ciutat... No em sembla que hi hagi gaires possibilitats de treballar i, a més, si sóc sincer, no em sembla que hi hagi gaires possibilitats de treballar i, a més, si sóc sincer, no em faria res marxar d'aquí... potser així trobaria una mica més de vida i tornaria aquí per festes o el cap de setmana [...]» (estudiant)

«Jo hi visc bé, però no hi ha distraccions, ni tan sols a l'estiu. Hi ha massa tranquil·litat.» (immigrant)

«Per a mi, el problema és que, com que no hi ha ofertes de feina atractives, quan els joves acaben d'estudiar se'n van.» (farmacèutic)

«Caldria augmentar els moments de reunió, però no només en el temps lliure.» (representant sindical)

De totes maneres, la manca d'iniciatives i la lentitud no s'atribueixen únicament a les entitats institucionals que dirigeixen la ciutat. Ben al contrari: es reco-



neix l'esforç de l'Administració per organitzar iniciatives d'associacionisme i participació i d'impuls de la zona.

«Al principi teníem pocs moments de retrobament, tot i que últimament s'han dut a terme intents de millora (mercats d'antiquaris, gastronòmics, etc. ) que serveixen per omplir i fer conèixer (més o menys) la ciutat.» (representant sindical)

«[...] per exemple, he llegit que l'Ajuntament organitza vetllades de cultura i música, però jo no surto pas, normalment al vespre no em moc de casa. [...] També hi ha mercats de productes típics alguns diumenges, però alguns comerciants que tenen dependents se'n queixen.» (mestressa de casa)

«Hi ha un cert entusiasme, sembla com si volguéssim sortir de la grisor, de la monotonia, però costa molt.» (representant de l'oposició)

Ara bé, sembla que l'autèntic fre és el caràcter dels habitants de la ciutat: conformista, tancat, poc propens a les novetats i als canvis. Basant-nos en les indicacions aportades per les matrius del contingut de les entrevistes, sembla que aquest és l'element negatiu més destacat pels entrevistats.

«No veig gaires aspectes negatius, potser un avanç massa lent del pensament, típic dels alessandrins, poc propensos a les novetats, que de vegades fa que perdem trens que no tornen a passar, però potser ja estem bé així.» (representant de l'Associació de Comerciants)

«Hi ha molta desconfiança respecte de les novetats i els canvis.» (mediador cultural)

«Malauradament, els alessandrins són coneguts per ser rebecs a les novetats i difícils d'entusiasmar, però si se'ls estimula adequadament tenen un nivell de participació que, tot i que costa d'engegar, després agafa volada. Així, doncs, coneixent el caràcter dels alessandrins, si s'organitza una activitat i es reben poques crítiques, ja es pot considerar un bon resultat. L'alessandrinitat es caracteritza per un enfocament de la vida desencantat que entra en conflicte amb tot el que sigui innovador, tot allò que impliqui transformacions i moviment i, almenys al principi, ho viuen tot amb un sentiment de malestar.» (representant de la coalició política governant)

«Alessandria es defineix com una ciutat grisa i els seus ciutadans són introvertits, crítiques... i és veritat.» (membre de la policia)

«La ciutat tindria moltes possibilitats, però els habitants no van per bon camí: mai no estan contents de res.» (empleada)

Sembla que ni la ciutat ni els ciutadans no tenen un desig d'emergir ni esperit emprenedor.

«Desgraciadament, el nostre ADN ja conté aquesta cultura de poble tancada, reservada, poc inclinada a reunir-se i a iniciatives emprenedores. De vegades es trenquen grans projectes que no arriben a realitzar-se.» (representant de l'oposició)

«Crec que aquesta actitud crítica, fins i tot des del punt de vista comercial, ja es troba en l'ADN dels alessandrins. No són carn ni peix, no tenen la mentalitat

emprenedora dels milanesos i ni tan sols no són «de poble» com els torinesos.» (empleada)

«D'altra banda, falta creativitat emprenedora. Quina és la marca d'Alessandria? Quina és la seva especialitat? A Gènova fan un *panettone* molt bo i *pesto*, a Torí fan xocolata i *grissini* (bastonets), a Milà fan *risotto*... Alessandria no té cap especialitat, no és prou coneguda; per alguna cosa deu ser!» (representant sindical)

Des del punt de vista econòmic, sembla que Alessandria es ressent d'estar prop de problemàtiques nacionals; ha vist com es redimensionava notablement el seu sector industrial i sembla que la població no és prou ràpida i reactiva per afrontar amb èxit aquests canvis.

48

«Els alessandrins s'han adormit sobre els llorers, suposant que n'hagin tingut en el passat. Una empresa com la Borsalino, coneguda arreu del món, ja gairebé no existeix. Fa falta embranzida.» (farmacèutic)

«En les previsions i els temors del futur de la ciutat, no s'està gaire lluny de les dades nacionals. Els problemes són la inserció en el món laboral, ja que mai no hem tingut grans indústries i ara encara menys.» (representant de la coalició política governant)

No obstant això, segurament sí que es detecta un cert benestar econòmic:

«Entre els elements positius cal destacar que una part important dels ciutadans no estan pas malament, tenen uns bons dipòsits, uns bons sous i una segona residència a la costa o a la muntanya.» (sacerdot)

Però també hi ha la por que això sigui heretat del passat, un recurs que, si no s'alimenta aviat, morirà.

«Hi ha benestar, però els alessandrins s'han adormit sobre els llorers, viuen del passat i això és perillós [...]» (farmacèutic)

Pel que al desenvolupament futur de la ciutat, no hi ha actituds optimistes ni pessimistes. Es confia en les possibilitats d'Alessandria i en la seva posició geogràfica estratègica:

«Alessandria té una posició estratègica; gràcies a la seva ubicació geogràfica, pot combinar en el seu teixit un sistema de transports, ja que és al centre del triangle industrial, i també un sistema industrial, ja que hi ha les condicions necessàries; no hi ha delinqüència, ni màfia (no som al sud) i és a prop de nusos de comunicació.» (representant sindical)

«Som al bell mig de la vall del Po, tenim un nus ferroviari i de carreteres important i, per això, Alessandria podria reflorar.» (representant de l'Associació de Comerciants)

No obstant això, també hi ha la por que això no sigui suficient a causa del poc impuls emprenedor i de la incapacitat de la ciutat de fer-se atractiva.

«Som un cas típic de les problemàtiques nacionals: potencial no aprofitat.»  
(representant sindical)

«El defecte que tenim és que només ens mirem Alessandria i que no ens adonem que al seu voltant poden haver-hi realitats o ocasions.» (representant de l'Associació de Comerciants)

«Segons la meua opinió, el problema avui dia és que no es pot sobreviure, una ciutat no pot mantenir-se gràcies a estàndards limitats en el temps, cal una espurna de fantasia. Les ciutats es fan la competència, o sigui que, o destaquen i es converteixen en un punt de referència per al sector terciari, el comerç o l'artesanía, o van decaient. Em fa la sensació que nosaltres estem en el segon cas, ja que no hem tingut res que ens caracteritzi.» (representant de l'oposició)

Així, doncs, Alessandria es presenta com a zona en evolució. Segurament ja ha entrat en la fase de canvi econòmic postindustrial i sembla que els ciutadans d'una manera o altra se n'estan adonant.

«Som testimonis d'una pèrdua cada cop més important de població, tant per la baixa natalitat, fet comú a totes les ciutats, com per les poques ofertes de feina. Si pregunto a la gent el nom d'algun gran emprenedor alessandri, ningú no me'n sap dir cap. A part de Borsalino, que té una marca, o de Guala, que fa taps, qui més hi ha? En el cas de Valentino Rossi hi diu AGV, però això també és una marca i no té continuïtat. Alessandria era un pol mecànic, argentífer, químic... i ara ja no ho és. No veig elements puixants, tot i que encara hi ha un teixit de petites i mitjanes empreses. A mi em sembla que això comporta una altra cosa greu: un interès molt baix per aquesta província.» (representant sindical)

«Últimament, Alessandria està canviant, tant pel que fa a les persones com als comerços. Hi ha dues carnisseries islàmiques, restaurants xinesos i botigues que només venen objectes xinesos. S'està fent multiètnica, però això és difícil per a nosaltres, els alessandrins.» (representant de l'Associació de Comerciants)

«Jo no recordo que hi hagi hagut mai grans canvis de la vida. Potser hi ha més botigues i, fins i tot, grans centres comercials; hi ha el McDonald's i també hi ha molts més estrangers.» (estudiant)

Tots reconeixen i aprecien les transformacions relacionades amb l'aspecte exterior de la ciutat. Independentment de les preferències polítiques, es valora positivament el treball dels administradors.

Pel que fa al tema de les transformacions de la ciutat i de la relació entre passat i present, gairebé tots els entrevistats (onze de quinze) destaquen aquest canvi positiu.

«La ciutat és maca; des del 1994 hi han plogut milions i s'han fet moltes coses.»  
(representant de l'oposició)

«Des que visc aquí, el canvi més gran que he vist ha estat físic, relacionat amb les reestructuracions posteriors a la inundació; pel que fa a la resta, tot és igual.» (professor)

«Quant a la vida de cada dia, s'ha reorganitzat el mobiliari urbà, que ha afavorit l'aparició de llocs nous de reunió o la millora dels que estaven en males condicions. Els alessandrins han tornat a prendre possessió de la ciutat. A tot això cal afegir que, molt sovint, s'hi organitzen manifestacions comercials, culturals i amb una bona participació.» (representant de la coalició política governant)

«L'aspecte extern de la ciutat ha canviat molt: ponts, carrers, la universitat i la requalificació de la part més antiga del centre històric; alguns palaus han tornat al seu màxim esplendor, molts no s'ho esperaven. Si ens miréssim tot el que s'ha fet, seria absurd lamentar-se.» (sacerdot)

«Jo treballo a Alessandria des de 1993 i no hi he vist gaires canvis, excepte pel que fa a l'aspecte extern que, després de les inundacions, ha millorat moltíssim; també em sembla que estan fent moltes altres coses.» (agent de comerç)

«Estic contenta del govern municipal, la nostra alcaldessa és una gran persona i, a diferència de la resta d'administracions, ha fet moltes coses, ha utilitzat els diners de les inundacions molt bé: ha arreglat els carrers, les escoles, els jardins, els ponts, ha embellit moltes places i no ha rebut consens.» (empleada)

«Sobretot ha canviat l'estètica. Des que hi va haver les inundacions, la nostra alcaldessa, molt eficaç, ha fet moltíssimes coses. Alessandria ha millorat i, si molts es queixen, és perquè la gent mai no està contenta.» (mestressa de casa)

El que no està tan clar, o costa més d'acceptar, són les transformacions culturals que implica el fet de passar a una època de modernitat radical. Estem davant d'una ciutat que es transforma, però amb inèrcies d'interpretació per part dels ciutadans.

En general, tanmateix, són més importants les indicacions sobre elements positius presents a la ciutat que no pas sobre les situacions problemàtiques i negatives.

#### 4.2.2 *Els riscos i perills socials i naturals*

Alessandria sembla una ciutat tranquil·la i els seus ciutadans no tenen pors o preocupacions especials.

«Una vida tranquil·la, segura; vivint a Alessandria, tinc una sensació de seguretat. Una vida normal: ni fantàstica ni mediocre. En general, es satisfactoria per a qui s'hi conformi.» (representant sindical)

«Visc molt bé, no tinc cap percepció de perill.» (representant de l'oposició)

«Visc tranquil·la, mai no m'ha passat res de mal [...]» (immigrant)

No sembla que ningú prengui mesures especials, fins i tot hi ha gent que ni tan sols utilitza les mesures que se solen adoptar quan un s'allunya dels objectes de propietat.

«De vegades deixo la porta de casa oberta, és una casa aïllada, té una tanca, tinc un gos que vigila i que fa festes als qui arriben, i no m'ha passat mai res.» (representant sindical)

«Deixo la moto oberta amb el casc a sobre i mai no me l'han robada [...]» (representant de l'oposició)

«Em sento força segur i per això no prenc mesures especials. Contra els robatoris, tant a casa com a la botiga, quan surto vaig directe a casa, etc.» (representant de l'Associació de Comerciants)

Fins i tot sembla que les categories que solen considerar-se víctimes privilegiades dels actes violents i delictius, dones i gent gran, no estan gaire afectats per aquest problema, sinó que viuen i utilitzen la ciutat pertot arreu i a tothora.

«Alessandria és una ciutat tranquil·la; les dones es passegen tranquil·lament fins i tot a la nit, cap amiga meva no m'ha demanat mai que l'acompanyés perquè tinguéis por.» (representant de l'oposició)

«Jo visc sola, tot i que els meus fills i nebots sempre estan per aquí; a casa em trobo tranquil·la i tampoc tinc problemes al carrer. Si algú et molesta, n'hi ha prou amb allunyar-te'n. Encara estem força tranquils. A Alessandria s'hi viu bé.» (persona gran)

«Per Alessandria, fins i tot s'hi poden passejar les dones de nit. No hi ha problemes.» (agent de comerç)

Efectivament, sembla que no hi hagi problemes evidents de delinqüència, especialment viscuts i explicats en primera persona.

«El moment en què tinc més por és quan vaig a cobrar la pensió perquè he sentit molts casos de persones que els han robat. Gràcies a Déu mai no m'ha passat res.» (persona gran)

«La veritat és que mai no m'he trobat en situacions perilloses i, afortunadament, mai no he patit robatoris ni coses semblants.» (agent de comerç)

Així, doncs, no sembla que cap lloc desvetlli una por especial llevat dels que porten l'etiqueta de típica zona que genera inseguretat: especialment les zones perifèriques, les que tenen menys vigilància i que estan menys cuidades, amb una presència important d'estrangers, una gran densitat de mobilitat i de possibilitat de desplaçament.

«Sí, hi ha barris una mica perillosos per la perifèria; són les zones on viuen els extracomunitaris, amb habitatges populars buits, que esperen una reestructuració i per on és millor no passar.» (empleada)

«Tenint en compte que ja som a l'any 2000, a cap lloc no passa res important en comparació amb el que succeeix en altres ciutats, tot i que es digui que a la nit, als jardins que hi ha al costat de l'estació, hi ha traficants.» (farmacèutic)

«Crec que la gent té por de determinades persones que es reuneixen als jardins públics, als voltants de l'estació, especialment joves, alguns dels quals són toxicò-

mans. Als alessandrins els fa por passar per aquestes zones. La percepció és aquesta.» (representant de l'oposició)

«No hi ha zones perilloses, per bé que als nous barris dormitori hi ha més riscos. També es diu que, a la nit, als jardins que hi ha davant de l'estació... però no ho sé...» (representant de l'Associació de Comerciants)

«Algunes parts del centre històric que encara no s'han restaurat, on viuen els extracomunitaris, així com algunes zones perifèriques populars no gaire cuidades i els jardins públics que hi ha davant de l'estació, que encara no estan gaire il·luminats. Jo hi passo tranquil·lament i mai no he tingut problemes, però sé que les noies no hi van.» (representant de la coalició política governant)

«Perills, no. El que passa és que hi ha tres o quatre carrers del barri Cristo per on més val no passejar-s'hi gaire. Hi viuen les famílies de gent que està en arrest domiciliari, nois que han sortit del reformatori. Per tant, de nit els carrers són perillosos. És un barri on viu gent que no es pot permetre un pis en un altre lloc. És realment perillós.» (estudiant)

«Hi ha determinades zones de la perifèria a les quals és millor no anar; almenys això és el que diuen... però no hi ha cap altre perill. Potser els dies de mercat, quan hi ha més gent a la ciutat, cal estar més atent, ja que hi ha més confusió [...]» (mestressa de casa)

Les preocupacions més importants estan relacionades, d'entrada, amb la petita delinqüència, que es considera que té un nivell acceptable en comparació amb la d'altres ciutats, però que està en creixement continu, i les «molèsties» tot i que no acabin en delicte o en actes de vandalisme.

«Els furtos habituals, estrebades de bossa, però són relatius en comparació amb el que sento dir. Alessandria és tranquil·la.» (farmacèutic)

«El perill que sento, també com a comerciant, és la petita delinqüència. Visc a la perifèria, en una casa aïllada, i de vegades hi penso... Ara se sent parlar de coses i és millor estar protegit de més que de menys.» (representant de l'Associació de Comerciants)

«Preocupa la petita delinqüència, amb la qual et pots trobar qualsevol dia, mentre que no hi ha presència de macrodelinquència i blanqueig de diners. Hi ha preocupació pels robatoris, les estrebades de bossa, especialment a les zones situades al voltant de la ciutat.» (representant de la coalició política governant)

«El malestar del ciutadà alessandrià està provocat per les bromes pesades que ratllen la il·legalitat, fetes per grups de joves... et ratllen el cotxe, calen foc al contenidor de davant de casa... no es tracta de delictes, però fan enfadar molt a la gent.» (representant sindical)

«Sembla, però, que hi ha un perill que sempre afecta més els ciutadans: el robatori de cotxes. Cada vegada n'hi ha més casos.» (professor)

«[...] la petita delinqüència en augment, sobretot els robatoris, i no tant les estrebades de bossa. També comença a haver-hi atracaments» (membre de la policia)

«Com ja he dit, l'únic perill important pot ser els robatoris en cases, i parlo de perill més que no pas de risc perquè, encara que hi fem front amb tota una sèrie de

mitjans (antirobatoris, etc.), no sempre podem vèncer-los... si no... no ho sabríem.» (sacerdot)

També susciten un cert temor els problemes ambientals relacionats bàsicament amb la contaminació i el trànsit urbà, que sembla que afecten l'habitabilitat, la qualitat del medi ambient, tant als ulls dels ciutadans com de les persones que visiten Alessandria per diversos motius. Especialment, la gent es lamenta de la manca d'aparcaments, el soroll que fan els mitjans de transport i les dificultats per entrar i sortir de la ciutat en determinades hores.

«Parlant de riscos, em ve a la memòria la qüestió de les vies urbanes, especialment el problema d'entrar a la ciutat en cotxe.» (agent de comerç)

«A Alessandria, de fet, hi ha problemes de trànsit que, al meu parer, estan mal gestionats des del punt de vista del conductor. Hi ha una zona per a vianants molt gran i no hi ha aparcaments.» (empleada)

«Ni tan sols riscos. M'arrisco a trobar una mica de trànsit a determinades hores, sobretot per entrar a la ciutat.» (farmacèutic)

«Jo parlaria, sobretot, de riscos ambientals a la zona de la Frascetta, on hi ha la Montedison i altres centres industrials de diferents grandàries.» (representant de la coalició política governant)

«Més que perills naturals, jo parlaria de perills ambientals: respirar tot el que respirem.» (mestressa de casa)

«Sí, potser em sento més en perill en relació amb el medi ambient. Hi ha perills evidents i subjacents. Segurament són els mateixos que a la resta de ciutats industrials: un excés de consum, d'ús del cotxe propi, compra de molts béns, molta producció de paper, plàstic, escombraries, manca de cultura del reciclatge.» (representant sindical)

«L'aspecte negatiu més important està vinculat al problema de l'aparcament, que pràcticament no n'hi ha.» (membre de la policia)

«Potser un altre problema de la ciutat està relacionat amb la circulació. Els conductors tenen molt mala educació.» (sacerdot)

Finalment, també preocupa «contagiar-se» del que ve de fora; la possibilitat de perdre la tranquil·litat i les condicions de vida i relacions que encara existeixen a pesar dels canvis i les transformacions que hi ha actualment. Els alessandrins tenen tendència a manifestar actituds de tipus defensiu, proteccionista i de desconfiança davant de tot el que és nou i diferent.

«No sembla que la ciutat sigui gaire acollidora [per als immigrants], la gent els tolera, però no els acull. S'hi insereixen, troben feines marginals, els toleren, però aquesta acceptació no té un grau gaire alt.» (professor)

«No hi ha hagut problemes importants, però quan hi ha acceleracions ràpides dels moviments migratoris, tot i que no n'hi hagi motiu, augmenta la preocupació.» (representant de la coalició política governant)

«Per tant, diria que [els immigrants], en general, no estan ben vistos, sobretot

entre els joves. Potser la gent gran tenen més experiència, els temen i prou; en canvi, els joves els menyspreen i els ofenen, es fiquen amb ells i es diverteixen burxant-los. La gent gran els temen, els donen diners, tenen més por.» (estudiant)

«Sap què en pensen, els alessandrins, dels immigrants? Si treballen per a ells, a casa, els diuen que són bons, si no, els diuen que són pesats i pedants. Parlo per experiència.» (sacerdot)

«En efecte, els immigrants no estan ben vistos, sobretot entre els joves. És la manera de ser dels alessandrins. A mi, que no sóc nascut a Alessandria, m'ha costat integrar-me en determinats cercles tan tranquils com ara el gimnàs, o sigui que imagineu-vos com els deu costar a ells, que encara són més diferents dels habitants autòctons [...]» (agent de comerç)

«L'immigrant fa por per onades: primer els marroquins, després els tunisians, després els albanesos, però tothom coneix extracomunitaris que treballen en una fàbrica o una explotació agrícola i, això, els tranquil·litza. Al principi fan por.» (representant de l'oposició).

Pel que fa a la dimensió estrictament ambiental, el perill que es considera més rellevant, a part de la contaminació, sembla que és el riu, tot i que hi ha diferents graus de preocupació segons si han patit més o menys els efectes desastrosos de la inundació passada.

«No em sembla que hi hagi preocupacions especials... potser el riu, però depèn del barri on visquis, si hi vius a prop o no [...]» (professor)

«El riu sempre ha estat un element de preocupació i continua essent-ho per a tots els afectats per la inundació; en canvi, per a la resta de la ciutadania només és una preocupació ocasional, en els moments crítics, quan hi ha riuades.» (representant de la coalició política governant)

«De totes maneres, la por del riu apareix quan plou durant molts dies, sobretot en el cas de les persones que s'han vist afectades, que estan en alerta.» (membre de la policia)

«L'únic risc que em ve al cap és el Tanaro. Els moments de pànic sempre els ha provocat el riu. Ara, a diferència d'abans de la inundació, hi ha por.» (agent de comerç)

«Aquell qui ha estat atacat per l'aigua està més alerta. Jo en vaig ser una víctima, me'n recordo perfectament, i tenia molta por.» (representant de l'Associació de Comerciants)

No obstant això, la inundació es considera un capítol extraordinari i difícilment repetible, i també per aquest motiu la gent està contenta i confia en les obres realitzades per millorar el curs de l'aigua.

«Serà difícil que torni a passar després de les obres que hem fet i que continuem fent, o sigui que... hi haurà molts menys riscos i perills» (representant de la coalició política governant)

«El Tanaro de vegades crea dificultats amb les riuades, però gràcies a les obres que s'han fet i amb els ponts nous, no hauria d'haver-hi més problemes.» (membre de la policia)



«No crec que es repeteixi la inundació ni el terratrèmol, si més no, no amb una força preocupant.» (estudiant)

«Sí, em preocupo quan plou molts dies seguits, però les obres que s'han fet (punts, neteja del llit del riu) m'han deixat més tranquil. Jo tinc més risc, ja que visc prop del riu, però tampoc no és un risc excessiu.» (sacerdot)

«No crec que torni a passar i hi ha molta gent que pensa com jo; tot i així, aquest esdeveniment ens condiciona, si més no ara per ara, ja que, com he dit, quan plou molts dies seguits ens alarmem i hi ha el perill que els nostres costums canviïn. Així, doncs, és millor alarmar-se, que no pas estar tranquils i després...» (agent de comerç)

«La inundació va ser un perill, però només ha passat una vegada i no s'havia viscut una situació com aquesta des de feia cent anys.» (farmacèutic)

«Jo acabava d'arribar quan va haver-hi la inundació. Vaig tenir molta por, però tothom diu que ha estat un cas excepcional, o sigui que estic convençut que serà força difícil que torni a haver-hi un desastre com aquest. S'han fet moltes obres en aquella zona i encara se'n fan.» (mediador cultural)

«[...] ho sé, hi va haver la inundació, però ha estat un esdeveniment extraordinari. És veritat que quan plou d'aquesta manera durant molts dies estem alerta, però és perquè la ferida encara és relativament fresca, i d'aquí a un temps ja no ens recordarem de res.» (mestressa de casa)

En general, doncs, la percepció d'inseguretat que es pot manifestar, tot i que no sempre es declari obertament, no sembla que provingui de dades o esdeveniments objectius, sinó de la incertesa i les modificacions causades per les ràpides transformacions econòmiques, socials i culturals que afecten inevitablement aquesta ciutat.

#### 4.2.3 Les fonts d'informació i la reacció davant de la realitat percebuda

Pel que fa a les maneres i els mitjans a través dels quals es transmeten les informacions i els comunicats d'esdeveniments negatius i dels delictes que succeeixen a la ciutat, sembla que les modalitats de coneixement indirecte dels fenòmens que s'exposen a continuació són fonamentals i comunes a tots els entrevistats:

##### a) Les experiències (vertaderes o falses) dels altres

«Les coses que sabem a través de la televisió o d'altres persones que han sentit o vist alguna cosa. De totes maneres, ho agafo tot amb pinces. A Alessandria, una cosa sense importància es converteix en una qüestió d'Estat. Hi ha moltes persones que fan córrer la veu... els alessandrins som més aviat tancats i recelosos, però la ciutat és petita i ens coneixem gairebé tots.» (mestressa de casa)

«Els diaris i la televisió tenen un paper fonamental, sobretot els locals, però també és fonamental «parlar». És com si visquéssim en un poble, ens trobem el diumenge al matí a la plaça i ho comentem tot, i sovint és com si ens autoconvencéssim que hi ha problemes.» (membre de la policia)

##### b) L'anar de boca en boca, les enraonies i els comentaris que sentim al carrer

«La meva botiga és al centre, o sigui que sovint la gent que hi entra m'explica

què passa. Poques vegades lleigeixo una notícia al diari sense haver-la sentit abans.» (farmacèutic)

«Sovint m'ho expliquen o ho lleigeixo al diari, tot i que, en una ciutat tan petita, la publicació d'una notícia ja coneguda és una simple confirmació.» (sacerdot)

«Com que visc en contacte amb la ciutat, m'expliquen les notícies en primera persona. Per exemple: em vaig assabentar del robatori de l'altre dia al carrer Roma l'endemà mateix.» (representant de l'Associació de Comerciants)

c) *Les informacions difoses pels mitjans de comunicació —especialment els locals—, premsa escrita i televisió són molt seguides per la població, que els considera molt útils*

«Els mitjans de comunicació també són importants. Alessandria té dos diaris que parlen dels assumptes locals, té una publicació trisetmanal, dues cadenes de televisió amb cobertura constant del territori i, per això, hi ha molta informació i la gent la segueix molt, més que no pas les emissions nacionals. Ens agrada saber què passa aquí; el que passa a Roma més aviat és xerrameca [...]» (representant de l'Associació de Comerciants)

«Sento coses i després les lleigeixo als diaris i, sobretot, abans d'anar a treballar, veig el telenotícies de *Telecity*.» (immigrant)

«Sobretot mitjançant els diaris, la premsa local. No veig perills ni res que els indiqui, però després descobreixes que sí que n'hi ha i estàs més alerta, vigiles quan passes pels llocs indicats o quan et trobes en les situacions indicades.» (professor)

«Lleigeixo dos diaris: *Piccolo* i *Stampa*, i veig *Telecity*, així ho sé tot.» (persona gran)

Així, doncs, el problema de la seguretat no sembla que preocupi especialment la població d'Alessandria, tot i que es manifesta i creix un cert malestar que fa que molts expressin el seu disgust i les noves necessitats. Hi ha diverses explicacions, sobretot pel que fa a les accions que pot dur a terme l'Administració pública.

Algunes persones creuen que no fa falta cap tipus d'intervenció, tenint en compte el bon nivell d'habitabilitat de la ciutat i atesa la presència suficient de les forces de l'ordre.

«L'arribada d'aquesta Administració ha tingut aspectes positius que podem observar no només en l'aspecte físic de la ciutat, sinó també en la presència de policies municipals, que fan més rondes. Així va bé. A Alessandria, s'hi viu bé i estem tranquils. Els alessandrins som tranquils i els delictes que hi ha són esporàdics.» (farmacèutic)

«Què es pot fer... més en la línia habitual... Com es viu a Alessandria, no es viu en altres llocs.» (mestressa de casa)

«No hi ha problemes específics ni importants com per haver d'adoptar mesures especials. Es poden controlar més les zones, però amb normalitat: no cal una presència contínua i persistent. Serien mesures amb uns costos excessius i innecessaris.» (professor)

«Els serveis policials ja tenen prou presència i controlen les persones que podrien causar problemes. Així ja va bé.» (empleada)

Altres persones creuen que caldria regular l'arribada de ciutadans extracomunitaris.

«Caldria trobar la manera que entressin menys immigrants. No hi ha problemes relacionats amb els ciutadans italians o alessandrins.» (estudiant)

Molta gent creu que és fonamental la presència de la policia municipal, la figura del vigilant de barri, amb el doble paper de controlador «sancionador» i controlador «confident», per tal d'assumir, d'una banda, les actuacions d'inspecció, control i sanció, i, de l'altra, les actituds tranquil·litzadores, d'ajut, informatives i de referència.

«Els comerciants hem fet dues peticions: un vigilant de barri que ens conegui a nosaltres, els comerciants, així com als habitants, que sàpiga com vivim i com ens comportem, de manera que pugui captar si hi ha persones amb males intencions, i, fent un esforç econòmic, instal·lar dispositius de seguretat relacionats amb el 113. Em sembla que la idea del vigilant de barri, pel que he sentit, és una idea ben acollida per tots els ciutadans... I, al meu parer, en determinats casos cal actuar amb força per desencoratjar les accions futures.» (representant de l'Associació de Comerciants)

«Hi ha molt control i presència dels cossos policials, que es coordinen entre ells. Sobretot, la policia municipal és molt activa i, per això, el control del territori es fa de manera puntual. Esperem, doncs, que augmenti i que es dugui a terme el projecte de treure els homes de l'oficina per portar-los al carrer i que facin el control.» (representant de la coalició política governant)

«Cal, però, controlar més, tenir més presència al carrer, potser mitjançant els vigilants de barri; cal observar i assenyalar les persones sospitoses. La gent estaria contenta amb aquesta figura, que estaria sempre present i al qual es podria recórrer si passés qualsevol cosa.» (membre de la policia)

«Moltes persones parlen del vigilant de barri... Si, segurament no faria cap mal i fins i tot podria ser una idea útil per conèixer la realitat de la vida i del barri, ja que s'adonaria de seguida de les necessitats. També em sembla una bona iniciativa apropar els auxiliars als vigilants; tots estan preparats i són molt amables, també s'hi pot parlar...» (agent de comerç)

En fi, sembla que és útil indicar la necessitat d'actuar de forma preventiva sobre els elements de caràcter social per disminuir el sentiment d'inseguretat.

«La inseguretat és fruit de moltes coses: la delinqüència sentida en la pròpia pell (no és el cas d'Alessandria), la manca de referències morals, personals, de coneixença, la por de trobar-se malament a casa, la impossibilitat de moure's. Aquesta última mancança és la més greu i urgent. En aquesta ciutat cal invertir en serveis socials, tenint en compte les dades demogràfiques que anuncien la disminució dels

naixements i l'augment de la franja de l'edat mitjana... Cal elegir: tenir més assistents socials, activar el voluntariat (que és un patrimoni que ja existeix)... això reduiria la inseguretat. No són els vigilants de barri i l'augment de la força pública els que han d'augmentar la seguretat en una ciutat com Alessandria. La inseguretat és una inseguretat intrínseca, de persones que estan soles i que tenen problemes.» (representant sindical)

«La idea és que la ciutat mateixa faci projectes, no en termes de repressió sinó d'actuació sobre la percepció de la seguretat, que actui primer en termes de tipus socials, del mobiliari urbà, de la participació, temes que l'alcalde pugui seguir... Armar les persones no resol res i, fins i tot, augmenta la percepció de por. Si em trobo deu persones armades, tindrè més por.» (representant de l'oposició).

Així, doncs, després d'observar les indicacions amb què s'ha obtingut una matriu del contingut de les entrevistes (és a dir, l'exposició de forma sistemàtica i sinòptica dels elements clau que han aparegut durant les converses), és evident que, entre els elements citats en tots els temes tractats, han tingut més resposta els aspectes positius, relatius a una satisfacció de les condicions i la situació de la ciutat, que no pas els negatius, vinculats a problemàtiques i sentiments d'inseguretat.

## 5. LA INVESTIGACIÓ MITJANÇANT L'ANÀLISI POSICIONAL

### 5.1 Metodologia

La segona part de la investigació es concentra en la necessitat de trobar informacions de fonts directes, basades en l'observació de comportaments, presències, freqüentació de llocs que tinguin relació amb la percepció dels riscos i dels perills.

Partint de la hipòtesi que, en l'elecció d'una posició, en un context espacial, els subjectes són estimulats per motivacions concretes, la finalitat d'aquesta part de la investigació consisteix a verificar i valorar la rellevància de:

- la presència de situacions perilloses o de risc,
- les persones considerades «perilloses» (nòmades, clandestins, rodamón, gent sense domicili fix, malalts mentals, toxicòmans, *punks* amb gossos, bandes juvenils, etc.),
- llocs en què són habituals delictes o situacions perilloses.

L'enquesta ha estat realitzada per agents de la policia municipal, basant-se en una fitxa d'enquesta elaborada per l'equip de recerca, d'acord amb l'entitat que l'havia encarregada i amb l'assessor per a la seguretat de l'Ajuntament d'Alessandria. L'enquesta fou precedida per un curs formatiu breu, durant el qual els agents elegits per l'entitat client van rebre informació sobre les finalitats i el contingut de tota la investigació, van rebre indicacions sobre la metodologia adoptada i informació tècnica sobre l'elaboració d'una fitxa d'enquesta i l'ús que se

n'havia de fer. S'ha demostrat que la participació en aquest tipus d'activitat és excel·lent. La petició de poder afegir lliurement observacions i comentaris a la fitxa ha estat captada per alguns agents, que ens han donat indicacions complementàries molt interessants.

La fitxa preveia la compilació d'informacions sobre el lloc i el moment de l'enquesta, la presència d'individus en la zona estudiada i la seva actitud, així com indicacions sobre l'ambient físic en el qual es realitzava l'observació, prestant una atenció especial a l'estat del mobiliari urbà. Aquest últim punt es considera un indicador significatiu en dos aspectes: d'una banda, els possibles danys al mobiliari urbà poden denotar episodis de malestar social mentre que, d'altra banda, el bon manteniment i l'eficiència d'altres elements del mobiliari urbà (com les clavegueres, per exemple) poden tenir una importància significativa en la prevenció de danys relacionats amb esdeveniments naturals (per exemple: inundacions).

Atesa la rellevància que cal atribuir a la dimensió cronotòpica, és a dir, a la distinta distribució dels individus i del gaudi segons l'hora del dia i el dia de la setmana, es va decidir fer les enquestes en divuit barris representatius dels diversos aspectes de la ciutat, de dia i de nit, en un dia feiner i en un de festiu, així com en dies de mercat en el barri en què es duu a terme aquesta activitat.

A cada barri s'han fet tres enquestes: en el punt amb més aflluència, en diversos moments del dia i en diversos dies de la setmana.

Les enquestes s'han fet en aquests horaris: la primera, de les 6 h a les 20 h en un dia feiner; la segona, de les 20 h a les 6 h, per tenir indicacions relatives al vespre i la matinada, i la tercera de 6 h a 20 h en un dia festiu.<sup>5</sup>

## 5.2 Els resultats de l'anàlisi posicional

Les conclusions que podem extreure d'aquesta segona enquesta confirmen plenament la imatge de la ciutat d'Alessandria i les indicacions sobre la qüestió de la seguretat suggerides anteriorment en l'anàlisi realitzada mitjançant les entrevistes semiestructurades.

Alessandria torna a aparèixer com una realitat amb diversos suburbis, alguns dels quals encara tenen un caràcter agrícola, que no es pot assimilar del tot als grans centres urbans.

Som davant d'una ciutat mitjana, en què la dimensió no és l'únic element suficient per determinar la permanència de les actituds i els estils de vida propis de les societats de tipus tradicional.

De fet, la població mostra un cert conformisme amb la idea de conservar determinats referents, en lloc d'obrir-se a les novetats i a les diferències que, tanmateix, tampoc no són rebutjades completament, sinó que s'observen amb certa desconfiança.

5. En el barri del centre s'han fet més enquestes per a cada moment del dia i de la setmana. En la restitució de les dades i les anàlisis corresponents s'ha considerat una sola enquesta per a cada «moment» elegit, en el sentit que les indicacions proporcionades per altres enquestes no suggerien elements nous o addicionals.

Com a confirmació d'aquesta presència encara notable de temps i estils de vida «de comunitat», es poden observar les indicacions que inclouen les fitxes d'enquesta recopilades en els diferents barris, en les quals, en totes les zones analitzades, el nombre de persones més important al carrer es registra en els dies de festa i, especialment, a les places, davant de les esglésies, davant dels bars, en locals, en tots els llocs privilegiats de socialització.

Pel que fa al problema de la seguretat, en cap barri, en cap moment del dia ni de la setmana, no s'hi han registrat persones que estiguessin cometent un delictes ni en actitud sospitosa.

En els casos en què s'ha detectat la presència d'individus pertanyents a les categories que habitualment s'anomenen destorbadores del sentiment de seguretat dels ciutadans, es tracta de grups petits, amb actituds totalment tranquil·les i que, sovint, comparteixen el mateix àmbit espacial amb persones que es consideren «normals» (mestresses de casa, famílies, gent gran, persones que passen pel carrer i van a la ciutat per divertir-se o per necessitats pròpies).

Ni al vespre ni a la nit no s'ha registrat cap problema sinó que, fins i tot, sorprèn favorablement el nombre de persones que hi ha al carrer.<sup>6</sup>

Aquestes mateixes indicacions positives es poden aplicar a les enquestes fetes els dies de mercat. De fet, a pesar del gran nombre de persones presents i de la inevitable confusió que hi ha en llocs amb molta gent, no s'han manifestat situacions problemàtiques, com havia indicat un dels entrevistats de l'enquesta anterior. Això fa suposar que els esdeveniments negatius passen ocasionalment i esporàdicament.

Basant-nos en les indicacions aportades pels enquestadors mitjançant les notes que hi ha a cada fitxa, sembla que els problemes reals més habituals i evidents tenen més relació amb actes incívics que no pas amb delictes objectivables: per exemple, el destorb que ocasionen a la tranquil·litat pública grups de joves que fan soroll i gatzara o abusant d'un ús impropï de motos i cotxes; el malestar que provoca la gent que passeja el gos sense morrió ni corretja o, el que és pitjor, el perill causat per ciclistes que circulen en direcció contrària o sense llum al vespre.

En canvi, quant a les condicions del context espacial en el qual es duen a terme les observacions, s'han indicat molt poques problemàtiques o negligència del mobiliari urbà.

L'espai com a recurs i/o vincle de l'actuació no sembla que sigui un element determinant en la contribució a l'alimentació del sentiment d'inseguretat a la ciutat.

Com a confirmació de tot el que ha sorgit en les entrevistes, s'han realitzat moltes obres de rehabilitació i embelliment, i per això les zones estan, més o menys, en bon estat.

Només en alguns llocs es registren situacions de negligència, que solen estar causades per grafitis o escrits en els bancs, les cabines telefòniques, les parets o l'abandonament i el canvi de determinats locals o estructures (per exemple, els banys públics).

---

6. De totes maneres, cal recordar que l'enquesta ha estat realitzada en el període estival.

Així, doncs, no sembla que els nivells objectius del perill i de la negligència del mobiliari urbà siguin, en aquest context ciutadà, elements fonamentals per a la determinació del sentiment d'inseguretat.

## 6. CONCLUSIONS

Les investigacions realitzades confirmen plenament la imatge d'Alessandria com a ciutat tranquil·la i «amable» en el pla social per a totes les franges d'edat i tots dos sexes, amb estils de vida i actituds mentals molt conformistes amb les conseqüències positives i negatives corresponents.

La ciutat està canviant i evolucionant cap a una fase postindustrial. Sembla que els ciutadans més o menys s'adonen d'aquest canvi socioeconòmic i que introdueixen els aspectes d'incertesa i d'ansietat que solen estar relacionats amb un canvi que, d'altra banda, s'accepta com a inevitable. En canvi, estan menys clares —o, almenys, costen més d'assimilar— les transformacions culturals lògiques del pas a una modernitat «radical», és a dir, a una situació en què totes les característiques de la modernitat s'exageren fins al punt que poden arribar a ser irreconeixibles.

Estem davant d'una ciutat que es transforma, però que té inèrcies de lectura per part dels ciutadans.

Ara bé, la transformació física de l'aspecte exterior que s'està duent a terme a la ciutat és reconeguda i apreciada per tothom. Independentment de les preferències polítiques, es valora positivament el treball de l'Administració.

Quant al futur desenvolupament de la ciutat, hi ha actituds de cautela, neutrals, ni massa optimistes ni massa pessimistes. Es confia en el potencial d'Alessandria, en la seva posició geogràfica estratègica, però es tem un cert estaticisme per part de molts alessandrins i el seu limitat esperit emprenedor.

La ciutat es considera habitable i tranquil·la, diferent de les metròpolis, l'atracció de les quals es tem força.

Les preocupacions més importants fan referència a:

- la petita delinqüència (robatoris a les cases),
- el trànsit,
- la contaminació,
- el «contagi» del que ve de fora,
- la presència d'immigrants clandestins i/o que malviuen,
- la possibilitat de perdre les condicions actuals de tranquil·litat a causa de les transformacions econòmiques o socials.

És interessant observar les dues tendències que, en certa mesura, són antitètiques: mentre que, d'una banda, la percepció social dels riscos vinculats a la presència de conductes desviadores sembla estar equilibrada i intenta no sobrevalorar els possibles esdeveniments negatius, de l'altra banda hi ha un temor difús relatiu a *tot el que pot passar*. Per sintetitzar al màxim aquesta situació, podríem dir que té més presència la petició de prevenció que no pas la denúncia de danys.

En la transmissió de les informacions, hi tenen un paper fonamental el tradicional «de boca en boca» i els mitjans de comunicació, sobretot en la seva dimensió regional.

En l'àmbit purament ambiental, el perill que es considera més rellevant (a part de la contaminació) és el riu Tanaro, especialment per als qui han patit danys en la recent inundació, fenomen que es considera extraordinari, gairebé irrepetible.

Des d'aquest punt de vista, és interessant observar com s'ha difós la manca de capacitat de relació entre causa i efecte d'un fenomen: per exemple, constatem la verificació d'un fenomen de subsidència, és a dir: el terreny s'enfonsa, però ningú no es pregunta per què. A més, la percepció (potser formada sobre experiències i conviccions pròpies i, possiblement, induïda) de les causes d'un esdeveniment natural sol ser simplista —com en el cas de l'atribució de la inundació a la presència de ponts amb arcades massa baixes—, igual que, en molts casos, els remeis que es proposen (aixecar els ponts). Molt sovint apareix una visió episòdica, limitada en l'espai i el temps i circumscrita a l'esdeveniment en qüestió, en virtut de la qual, per exemple, hom es preocupa quan plou a la ciutat, sense pensar que la causa de la inundació, en realitat, està relacionada amb les precipitacions que cauen a les muntanyes; així mateix, falla la percepció de les diferències entre perillositat i risc i, pel que fa a aquest últim, entre risc directe i indirecte. En poques paraules, sembla que el més important és la preocupació pels problemes a curt termini, com el trànsit, mentre que la preocupació per fenòmens globals és mínima o nul·la perquè no són fàcilment perceptibles a escala humana, ja que se situen en una escala superior a la *memòria humana*.

Com ja hem dit diverses vegades, sembla que Alessandria gaudeix d'una situació de tranquil·litat i serenitat envejable, especialment si la comparem amb altres ciutats de les mateixes dimensions situades en altres zones del país. D'altra banda, està clar que, en situacions similars, fins i tot els esdeveniments més modestos tenen una gran rellevància: el robatori en una casa que, en un altre lloc, es consideraria un risc habitual i gairebé acceptable, es considera un fet impressionant en aquest context on passen casos greus molt ocasionalment.

A més, es pot evidenciar la manera com s'ha difós entre els habitants la consciència de viure en un lloc del qual es vol preservar la qualitat formal i la qualitat de la vida social urbana. De la primera consideració deriven les peticions de cura de l'ambient físic (construït i natural) i l'atenció als aspectes de manteniment; de la segona deriven les peticions de control social, de prevenció i protecció, d'acord amb l'atmosfera de centre de referència d'un territori que encara és majoritàriament rural, sobretot en les vivències individuals i els estils de conducta. El grau de satisfacció manifestat en relació amb la figura de l'agent de barri es podria incloure en aquest grup de consideracions.

Quant a la construcció de la percepció social dels esdeveniments socials i naturals, de la qual deriva en gran part el sentiment d'inseguretat, la situació d'Alessandria es podria resumir esquemàticament així:

- la percepció de la qualitat de vida i la seguretat urbanes són força precises: la ciutat és tranquil·la i acollidora i es percep com a tal;



- els temors manifestats tenen a veure amb la possibilitat de perdre aquests privilegis; en aquest sentit, s'aprecia la incumbència dels canvis socioeconòmics rellevants (com podria ser la transformació de l'ocupació), però sobretot es dóna importància als resultats quotidians (l'arribada d'immigrants per cobrir llocs de treball que no accepten els autòctons);
- la percepció de les innovacions presents o futures està carregada d'esperes negatives, en part a causa de la poca consciència dels fenòmens que tenen lloc;
- igualment, la percepció dels riscos ambientals sembla que estigui relacionada amb valoracions empàtiques i, sovint, està lluny d'una valoració correcta dels perills reals.

Aquestes conclusions indiquen la importància d'activar intervencions pensades per conscienciar els ciutadans en relació amb el món que els envolta i que, al mateix temps, podria implicar més participació en les decisions de l'Administració, tant pel que fa a propostes com a qüestions obstatives. També podria ser útil una educació més precisa per aconseguir conductes «ecocompatibles», és a dir, una educació ambiental aplicada, amb demostracions del cycle causa-efecte de qualsevol acció que afecti la zona, com ara aconseguir dominar el concepte costos/beneficis.

Per resumir en un eslògan els resultats de la investigació de camp, podríem dir que Alessandria es beneficiaria de la *prevenció i el coneixement*, és a dir, d'una banda, del desenvolupament de totes les accions pensades per contenir o impedir les conductes desviadores o delictives, amb l'objectiu de reforçar i millorar el sentiment de seguretat, i, d'altra banda, de l'augment d'informacions precises pensades per millorar la relació amb l'ambient natural i el construït, no només des del punt de vista de la protecció civil, sinó també des d'un punt de vista més ampli de suport al desenvolupament en una època de transformacions ràpides.

## REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- BERGER, P.; LUCKMAN, T. *The social construction of Reality*. Nova York: Doubleday & Company Inc., 1966.
- FAUQUE, R. «Perception de la ville et imaginaire urbain». *Espaces et Sociétés*, 16, 1975, p. 63-76.
- GALIMBERTI, U. *Dizionario di psicologia*. Torí: Garzanti, 1992.
- GAZZOLA, A. *Genova: dinamiche urbane e devianza*. Milà: Unicopli, 1982.
- GAZZOLA, A. «Le Centre Historique de Gênes». *Les Cahiers de l'ANAH*, agost 1988.
- GAZZOLA, A. «La realt  socio-urbanistica genovese». A: BELGIOJOSO, A.B. *Progettazione urbana a Genova*. G nova: E.R.S.U., 1989.
- GAZZOLA, A. *Gli abitanti dei nonluoghi. Un'indagine sui senza fissa dimora a Genova*. Roma: Bulzoni, 1997.
- GAZZOLA, A. «Percezione, partecipazione e diffusione della conoscenza dei rischi naturali» [comunicaci  presentada a la jornada d'estudi Piani di protezione

civile per il rischio alluvionale: metodologie ed esperienze basate su tecnologia GIS]. Genova, 15 de desembre de 2000.

GIDDENS, A. *The consequences of Modernity*. Cambridge: Polity Press, 1990.